

Ба Шурои диссертациони 6D.KOA-104-и назди Институту фалсафа ва сиёсатшиносии ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ (734025, Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 33)

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Чилаева Муҳайё Тоҳировна дар мавзуи «Масъалаҳои иҷтимоии ташаккули тарзи ҳаёти солими ҷавонон: омилҳо ва дурнамои он (таҳлили сотсиологӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050100 – Сотсиология (6D050103 – Сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ)

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисоси илмӣ. Кори таҳқиқотии Чилаева Муҳайё Тоҳировна дар мавзуи «Масъалаҳои иҷтимоии ташаккули тарзи ҳаёти солими ҷавонон: омилҳо ва дурнамои он (таҳлили сотсиологӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050100 – Сотсиология (6D050103 – Сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ) бо ихтисоси илмӣ интихобнамудани муаллиф мутобиқат мекунад. Диссертант ба масъалаи ташаккули тарзи ҳаёти солими ҷавонон ҳамчун гурӯҳи иҷтимоии ҷамоаи ҷомеаи маҷмӯи таҳлилҳоро ба сомон расонидааст, ки ин кушишҳо мутобиқати мазмуни кори таҳқиқотиро ба ихтисоси интихобшуда инъикос менамояд.

Мубрам будани мавзуи диссертатсия. Дар шароити зудтағйирёбии муносибатҳо ва таъсирҳои нави ҷомеаи муосир ҳифз ва беҳтар намудани саломатии аҳоли, тарбияи ҷавонон дар руҳияи тозагӣ ва дар маҷмӯъ талқини онҳо ба ташаккули тарзи ҳаёти солим хеле аҳамиятнок мебошад. Аз ин лиҳоз, мавриди таҳлилу омӯзиш қарор додани масъалаҳои марбут ба ташаккули тарзи ҳаёти солими ҷавонон саривақтӣ ва мубрам арзёбӣ мегардад.

Чунонки дар муқаддимаи диссертатсия оварда шудааст: “Тарзи ҳаёти солим ҳамаи паҳлуҳо ва зухуроте, ки ба саломатӣ таъсири мусбат мерасонад, дар худ инъикос менамояд. Дар ҳифз ва беҳтар намудани саломатии аҳоли, тарбияи гигиенӣ ва гуногуншаклии он, шароит ва омилҳоеро, ки хусусият ва сатҳи саломатии ҷавонро муайян мекунанд, ба инобат гирифтани лозим аст, ки мубрамӣ ва ҷанбаҳои рӯзмарраи мавзуро инъикос мекунанд. Имрӯз ин масъала дар сиёсати иҷтимоии Ҳукумат яке аз самтҳои афзалиятнок ба ҳисоб меравад, зеро маҳз дар давраи ҷавонӣ заминаҳои тарзи зисти солим, худмуайянкунӣ ва пешрафти касбӣ амалӣ карда мешавад.” (с.4). Дар воқеъ ба

рушди ҷомеаи муосир падидае дигаре ҳаст, ки ҳамгирӣ ва муттаҳидии муносибатҳои иҷтимоиро тақозо мекунад.

Аз ин рӯ, мавзӯи баррасишаванда мубрам буда, коркардҳои мушаххаси илмӣ ва амалиро ба таври васеъ ва фарогир тақозо мекунад.

Дар қисмати “Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо) ва мавзӯҳои илмӣ” муаллиф номгӯи барномаҳои гуногуни давлатиро номбар мекунад, аз ҷумла «Барномаи миллии ташаккули тарзи ҳаёти солим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2020 ва 2022–2026», «Барномаи миллии рушди иҷтимоии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2018», ки баррасии онҳо хеле аҳамиятнок аст. (с.11)

Мақсади таҳқиқот чунин оварда шудааст – “Мақсади таҳқиқоти диссертатсионӣ бо равиши сотсиологӣ таҳқиқ намудани масъалаи иҷтимоии ташаккули тарзи ҳаёти солим омилҳо, самтҳои асосӣ ва дурнамои рушди он дар байни ҷавонон мебошад” (с.11). Аммо мутабиқи талаботи мақсад бояд фарогири мушкилоти илмӣ, роҳҳои ҳал ва натиҷаҳои интизорӣ бошад. Зимнан, таҳқиқ ин ҳоло мушкилот нест, ин яке аз василаҳои муайян кардани роҳҳои ҳалли мушкилот аст. Дар умум мақсад фаҳмо аст, аммо хуб мебуд агар он фарогири роҳҳои ҳал низ мебуд. Вазифаҳо, объект ва мавзӯи (предмети) таҳқиқот низ, аз ҳамингуна номураатбаӣ иборат аст. Албатта, ин шояд ҳамчун усули нави таҳқиқ баррасӣ гардад, аммо мушаххасгардонӣ муҳтавои рисолатро равшан мегардонид.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқот гурӯҳи масъалаҳоро фаро мегирад, аз ҷумла муайян карда шудааст, ки ҷавонон ба қадри кофӣ оид ба масъалаи ташаккули тарзи ҳаёти солим маълумот доранд; ошкор карда шуд, ки самтҳо ва дурнамои асосии он ба таври васеъ дар байни ҷавонони муосири Тоҷикистон ҳамчун таркиби иҷтимоӣ баррасӣ гардидааст. Дар умум, вазъияти муайяншуда дар воқеъ ҳалталаб мебошад.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда ба талаботи муқарраршуда мутаносибан ҷавобгӯӣ мебошад, зимнан хулоса гардидааст, ки “Аз ҷиҳати назариявӣ асоснок карда шудааст, ки ташаккули тарзи ҳаёти солим дар замони муосир ҳамчун яке аз масъалаҳои мубрами ҷомеа аҳамияти муҳим дорад.” (с.15). Воқеан саломати инсон неъматӣ бебаҳо мебошад.

Диссертатсияи мазкур аз се боб ва 6 зербоб иборат мебошад.

Дар боби аввали диссертатсия асосҳои назариявии тарзи ҳаёти солим баррасӣ карда шудааст. Муаллиф дар раванди муайян намудани мафҳум ва моҳияти тарзи ҳаёти солим таснифоти худро бо назарияҳои мутафаккирон асоснок кардааст (с.19). Мафҳумҳои зиёде нишон дода шудаанд, дар оғози зербоби 1.1., аммо муаллифони иқтибосҳои

овардашуда номуайян мебошанд (дар истинод нишон дода нашудаанд).

Дар матни рисола ифодаҳои “гуфтан ба маврид аст”, “боиси зикр аст”, “Бояд қайд намуд”, “месазад қайд кард” зиёд истифода гардидаанд, ки василаи таҳқиқоти илмӣ нестанд.

Ҳамчунин, дар зербоби 1.1. муаллиф хулоса мекунад, ки “Қисми дигари ташкил кардани тарзи ҳаёти солим ин даст кашидан аз одатҳои бад ба монанди сигоркашӣ, майзадагӣ ва нашъамандӣ мебошад.” (с.35). Ба ин нуқтаи назар мувофиқем, зеро он хеле аҳамиятнок аст.

Дар зербоби 1.2. муаллиф «ҳафт омили тарзи ҳаёти солим»-и ҷомеашиносону табибони Москва дар 3 саҳифаи (с.65-67), тахмин, айнан овардааст, ки ба равиши илмҷодкунӣ мувофиқ нест.

Дар ҳаминҷо хулоса мегардад, ки “Барои дар сатҳи зарурӣ ба роҳ мондани ғайолиятҳои солимгардонӣ, пеш аз ҳама ба варзишгоҳҳо рӯ овардан мувофиқи мақсад аст (с.68)”, ки қобили қабул аст.

Дар боби дуҷуми диссертатсия омилҳои иҷтимоии ташаккули тарзи ҳаёти солим ҷавонон таҳқиқ гардидааст.

Диссертант дар зербоби 2.1. ибраз менамояд, ки “Яке аз вазифаҳои муҳими аҳли ҷомеа насли ҷавонро бештар ба ташаккули тарзи ҳаёти солим раҳнамун сохтан ба ҳисоб меравад. Тарзи ҳаёти солим аз кӯдакистон маншаъ гирифта, дар тамоми умр инкишоф меёбад. Барои тарзи ҳаёти солими ҷавононро баланд бардоштан, пеш аз ҳама роҳҳои ташаккули онро бояд таҳқиқ намуд.” (с.78). Дар воқеъ ташаккули тарзи ҳаёти солими ҷавонон ин ташаккули тарзи ҳаёти ҷомеа арзёбӣ мегардад.

Дар зербоби 2.2. муаллиф хулоса мекунад, ки “Ҳолати солимии ҷавонон ва ташаккули **тарзи ҳаёт**, асосан аз **тарзи зиндагӣ** муайян карда мешавад. Ташаккули тарзи ҳаёти солим аз омилҳои иборат аст, ки ҳаёти воқеии ҷавонон ба он вобастагӣ дорад.” (с.93). Аммо тафовути байни мафҳумҳои “турзи ҳаёт” ва “тарзи зиндагӣ” норавшан аст.

Дар боби сеҷуми кори диссертатсионӣ самтҳои асосӣ ва дурнамои ташаккули тарзи ҳаёти солими ҷавонон мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст.

Дар ин қисмат муҳаққиқ хулоса менамояд, ки: “Давлат яке аз вазифаҳои муҳимтарини худ мустақкам намудани саломатии ҷавононро номбар менамояд. Сарфи назар аз тарғиби ғайолонаи тарзи ҳаёти солим дар муассисаҳои таълимӣ ва тавассути восоити ахбори омма ин масъала дар ҷомеаи мо баҳснок боқӣ мемонад. Ба ин муносибат гуфта метавонем, ки усул, шакл ва воситаҳои тарғиби тарзи ҳаёти солимро дар байни ҷавонон ба таври васеъ ба роҳ мондан зарур аст. Барои ҳалли масъала дар ҷумҳурии мо имкониятҳои хеле зиёд вуҷуд доранд, агар ҷавонон аз онҳо истифода намојанд, барои инкишофи он замина фароҳам мегардад.” (с.114).

Дар зербоби 3.2. хулоса гардидааст, ки **“Таҳқиқи мунтазами ташаккули тарзи ҳаёти солими ҷавонон нишон медиҳад, ки то ҳол ин масъала мушкилии ҷомеа доништа мешавад. Ҳар ҷомеа, ки имрӯз вучуд дорад, пеш аз ҳама ба ташкил кардани тарзи ҳаёти солим дар байни ҷавонон заминаҳои мусоидро ба вучуд меоварад. Ташкил кардани тарзи ҳаёти солим дар байни ҷавонон масъалаи доманадор буда, яке аз мушкилоти асосиро низ ба бор овардааст.”** (с.120). Эҳтимол дар инҷо дарки масъала камбуд дорад, чун вақте сухан дар бораи падидаи нек меравад, он ҳамзамон бад буда наметавонад. Тарзи ҳаёти солим ин роҳи ҳалли мушкилот аст, на мушкилот.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар кори диссертатсия зикршуда ба воситаи таҳлили маълумотҳо ва истифодаи усулҳои илмӣ боэътимод будани маводи эмпирикии истифодашуда алоқаманд мебошанд. Хулосаҳо ва тавсияҳои, ки дар диссертатсия оварда шудааст, ба воситаи усулҳои илмӣ ва маълумотҳои асоснок таҳия шудаанд.

Аз ҷумла, ибраз мегардад, ки муҳаққиқ се таҳқиқотҳои сотсиологиро дар мавзӯҳои Масъалаи ташаккули тарзи ҳаёти солим (соли 2021), Масъалаҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва фарҳангӣ дар Тоҷикистон (соли 2022) ва Масъалаҳои иҷтимоии ташаккули тарзи ҳаёти солими ҷавонон (соли 2023) гузаронида, аз натиҷаҳои бадастомадаи ин таҳқиқотҳо дар навиштани диссертатсия самаранок истифода намудааст. Ин хеле заҳмати зиёд аст.

Муаллиф асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳои таҳқиқотро тариқи таҳлили омилҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва технологӣ ба роҳ мондааст. Чунин муносибат ба муаллиф имкон додааст, ки хулосаҳои худро назардошти ҷиҳатҳои муҳим таҳия кунад.

Аҳамияти илмию амлии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо. Натиҷаҳои диссертатсия арзиши муайяни илмӣ доранд. Дар диссертатсия барои ҳалли мушкилоти марбут ба тарзи ҳаёти солими ҷавонон чанде усулҳои нави методологӣ пешниҳод шудааст. Натиҷаҳои кори илмии мазкурро барои таҳияи маводҳои илмӣ ва амалӣ истифода намудан мумкин аст.

Натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур аҳамияти амалӣ низ доранд, онҳоро барои муайян намудани моҳият ва махсусиятҳои раванди татбиқи сиёсати ҷавонон дар шароити демократисозии ҷомеаи Тоҷикистон истифода бурдан мумкин аст.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ довталаб дар 22 номгӯи таълифоти илмӣ муаллиф, аз ҷумла 8 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъб раисдааст.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссия. Таҳқиқоти диссертатсионӣ довталаб бо риояи талаботи Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба расмӣ дароварда шудааст. Довталаби дараҷаи илмӣ зимни таҳияи диссертатсия талаботи «Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия ва автореферати диссертатсия»-ро, ки бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27.12.2024, №493 тасдиқ шудааст, ба инобат гирифтааст.

Эродҳо нисбат ба мазмуну муҳтавои диссертатсия. Дар кори диссертатсионӣ дар баробари дастовардҳои илмӣ, ҳамзамон як қатор норасоиҳо низ ба чашм мерасанд:

1. Дар қисмати ташкилии тадқиқот, аз ҷумла вазифаҳо ва объект чанде номувофиқатӣ дида мешавад, ба инобат гирифтани онҳо дар оянда ба мақсад мувофиқ аст.

2. Дар матни рисола ифодаҳои “гуфтан ба маврид аст”, “боиси зикр аст”, “Бояд қайд намуд”, “месазад қайд кард” зиёд истифода гардидаанд, ки василаи таҳқиқоти илмӣ нестанд.

3. Дар зербоби 1.2. муаллиф «хафт омили тарзи ҳаёти солим»-и ҷомеашиносону табибони Москваро дар 3 саҳифаи (с.65-67), тахмин, айнан овардааст, ки ба равиши илмҷодкунӣ мувофиқ нест.

4. Дар зербоби 2.2. муаллиф хулоса мекунад, ки “Ҳолати солимии ҷавонон ва ташаккули тарзи ҳаёт, асосан аз тарзи зиндагӣ муайян карда мешавад.” (с.93). Аммо тафовути байни мафҳумҳои “турзи ҳаёт” ва “тарзи зиндагӣ” норавшан аст.

5. Дар зербоби 3.2. хулоса гардидааст, ки “Таҳқиқи мунтазами ташаккули тарзи ҳаёти солими ҷавонон нишон медиҳад, ки **то ҳол ин масъала мушкилии ҷомеа доништа мешавад**” (с.120). Аммо, тарзи ҳаёти солим ин роҳи ҳалли мушкилот аст, на мушкилот.

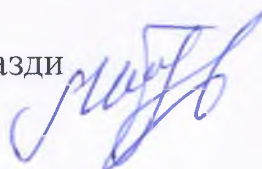
6. Дар диссертатсия хатогиҳои имловӣ ва техникӣ ба назар мерасанд, бартараф намудани онҳо ба мақсад мувофиқ аст.

Зимнан, камбудии зикршуда ислоҳшаванда буда, арзиши илмӣ таҳқиқоти диссертатсиониро кам намекунад; диссертант тавонистааст дар доираи мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот масоили марбут ба мавзӯи илмиро бо равиши алоқаманд мавриди таҳлили илмӣ қарор диҳад.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Чиллаева Муҳайё Тоҳировна дар мавзӯи “Масъалаҳои иҷтимоии ташаккули тарзи ҳаёти солими ҷавонон: омилҳо ва дурнамои он (таҳлили сотсиологӣ)” таҳқиқоти анҷомёфта арзёбӣ мегардад ва ба талаботи бандҳои 32-33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 (бо тағйру иловаҳо бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.06.2023, №295) тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ аст ва муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯи ихтисоси 6D050100-Сотсиология (6D050100 – Сохтори иҷтимоӣ, ниҳодҳо ва равандҳои иҷтимоӣ) мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Доктори илмҳои сиёсӣ, профессори кафедраи
сиёсатшиносӣ ва робита бо ҷомеаи
Академияи идоракунии давлатии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Миралиён Қ.А.

“02” 09 с.2026

Имзои Миралиён Қ. – ро
тасдиқ менамоям:

Сардори раёсати
кадрҳо, коргузори ва корҳои
махсуси Академияи идоракунии
давлатии назди Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Насурдинзода А.Н.

“02” 09 с.2026

Суроғаи муассисаи пешбар:
734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, ноҳияи Исмоили
Сомонӣ, куч. Саид Носир 33
www.apa.tj